

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито теоретичне обґрунтування педагогічних умов розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в їх професійній підготовці в Національному університеті оборони України.

Ключові слова: педагогічні умови, розвиток, управлінська культура, майбутні магістри військового управління, професійна підготовка.

В статтє раскрыто теоретическое обоснование педагогических условий развития управленческой культуры будущих магистров военного управления в их профессиональной подготовке в Национальном университете обороны Украины.

Ключевые слова: педагогические условия, развития, управленческая культура, будущие магистры военного управления, профессиональная подготовка.

Актуальність статті. У Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки наголошується, що метою державної кадрової політики є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою. Для реалізації вимог Воєнної доктрини України, Стратегічного оборонного бюлетеня України на період до 2015 року, Концепції подальшого реформування і розвитку Збройних сил України (ЗС України) на період до 2017 року особливої актуальності набуває проблема професійної підготовки майбутніх магістрів військового управління (МВУ), здатних вільно орієнтуватися у різноманітні сучасних управлінських завдань, узагальнювати та успішно впроваджувати в процесі реалізації своїх посадових компетенцій передовий управлінський досвід, готових ефективно реалізовувати комплекс управлінських функцій як суб'єкти управлінської діяльності оперативно-тактичної ланки управління (ОТЛУ).

Метою статті є проаналізувати та обґрунтувати педагогічні умови розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в їх професійній підготовці в Національному університеті оборони України (НУОУ).

Аналіз результатів останніх досліджень. Успішний розвиток управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти значною мірою визначається педагогічними умовами, в яких

відбувається їх управлінська підготовка в Національному університеті оборони України. Ще С.Л. Рубінштейн стверджував, що зовнішні причини (зовнішній вплив) завжди діють лише опосередковано, через внутрішні умови. Під час пояснення будь-яких психічних явищ особистість є сукупністю внутрішніх умов, через які відбиваються всі зовнішні впливи [3]. Це означає, що педагогічні умови мають бути комплексними, рівнобічними, охоплювати всі аспекти педагогічного процесу у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ).

У зв'язку з цим обґрунтування педагогічних умов розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти представляє теоретичний і практичний інтерес. Проблема педагогічних умов формування і розвитку певних якостей, здатностей, умов у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців є не новою для педагогіки. Так, О.Г. Романовський наголошує, що ефективність функціонування педагогічної системи переважно визначається умовами її застосування, тобто гармонійною сукупністю таких чинників, як зміст навчального матеріалу, особистість викладача, педагогічна методика, навчальне середовище, а також належна організація управлінської практики майбутніх магістрів [2]. Ю.К. Бабанський стверджував, що ефективність навчальної діяльності тих, хто вчиться, закономірно залежить від умов, в яких вона проходить [1].

Різні науковці дають різноманітні визначення педагогічних умов. Наприклад, В.В. Серіков як педагогічні умови розуміє

поведінку оточуючих, зміст майбутньої діяльності, її складність, новизну, творчий характер, особливості стимулювання дій і результатів, урахування мотивації [4].

Виклад основного матеріалу. Під педагогічними умовами ми розуміємо сукупність сприятливих умов у ВВНЗ, які свідомо створюють організатори педагогічного процесу для цілеспрямованої військово-професійної підготовки майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти, одним із інтегральних результатів якої є розвиток їх управлінської культури. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, результатів дисертаційних досліджень, які стосуються формування і розвитку управлінської культури у різних майбутніх фахівців, ми дійшли висновку, що успішне вирішення основних дослідницьких завдань нашої роботи можливе за умови реалізації низки обґрунтованих педагогічних умов.

Водночас слід наголосити на таких проблемних аспектах, наявних в обґрунтуванні педагогічних умов:

- різноманітність методологічних підходів для обґрунтування формування (розвитку) конкретних якостей, властивостей, умінь у майбутніх фахівців;

- відсутність системності в обґрунтованих педагогічних умовах, які, з одного боку, не створюють педагогічної системи в навчальному закладі, а з іншого – не завжди забезпечують вплив зовнішніх педагогічних умов на внутрішні психічні умови тих, хто вчиться;

- обґрунтовані педагогічні умови не охоплюють усіх складових педагогічного процесу у ВВНЗ, а також усіх його суб'єктів

- організаторів, педагогів, тих, хто вчиться;

- обґрунтовані педагогічні умови не мають логічного завершення тощо.

У педагогічній літературі наявні різноманітні підходи до обґрунтування педагогічних умов – системний, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, особистісно орієнтований тощо. Кожен із них має право на існування і може бути суттєвою методологічною основою для обґрунтування конкретних педагогічних умов формування (розвитку) певних якостей і властивостей. Під час вибору та обґрунтування педагогічних умов цілеспрямованого розвитку управлінської

культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти необхідно враховувати такі обставини:

- розвиток управлінської культури відбувається у офіцерів, які вже мають вищу освіту;

- офіцери вже мають достатній досвід військово-професійної та управлінської діяльності в тактичній ланці управління;

- офіцери вступають у систему післядипломної освіти, де вони можуть бути суб'єктами.

Потрібно щоб ці умови водночас охоплювали теоретичні, методичні та практичні аспекти управлінської підготовки майбутніх магістрів військового управління, які мають бути обґрунтовані на засадах сучасного методологічного підходу до їх підготовки. Вибір методологічного підходу має сприяти розвитку управлінської культури у майбутніх магістрів військового управління через активізацію їх навчальної діяльності, забезпечення суб'єктності слухачів і викладачів у навчально-виховному процесі. Таким сучасним методологічним підходом є, на нашу думку, суб'єктно-діяльнісний підхід до управлінської підготовки слухачів у НУОУ. Для цього педагогічні умови мають створювати систему, основним суб'єктом якої будуть слухачі, основними елементами системи – теоретичні, методичні та практичні аспекти розвитку управлінської культури слухачів.

Отже, на нашу думку, **педагогічними умовами**, які сприяють цілеспрямованому розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти, є така тріада:

- наявність сучасної моделі розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти як теоретична основа її розвитку;

- наявність удосконаленої методики розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти як методична основа її розвитку;

- наявність уточнених критеріїв оцінювання розвиненості управлінської культури майбутніх магістрів військового управління та конкретизованих їх показників як необхідної умови визначення дієвості вищезазначених умов.

Відповідно до цього слід обґрунтувати педагогічні умови, які доцільно створювати і підтримувати для цілеспрямованого педагогічного забезпечення розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в НУОУ.

Перша педагогічна умова – наявність моделі розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти – забезпечує скоординовану діяльність усіх суб'єктів щодо розвитку їх управлінської культури. Умова має реалізовуватися з урахуванням багатьох вимог, провідними серед яких є опертя на сучасну методологію, дотримання принципів комплексності та системності, багатофункціональності та міждисциплінарності, конкретності та діагностичності, у разі їх недотримання ця модель практично не “функціонує”, бо між її компонентами існують системні зв'язки, логічна послідовність, взаємозумовленість і взаємозалежність. Вона включає в себе цільово-концептуальний, стимульно-мотиваційний, змістовний, суб'єктний, операційно-діяльнісний, діагностичний і результативний компоненти. Ця модель дозволяє сформулювати у вищому військовому навчальному закладі узгоджений суб'єктно-діяльнісний підхід до розвитку управлінської культури у майбутніх магістрів військового управління, розробити методики та технології щодо їх управлінської підготовки за іншими спеціальностями та спеціалізаціями, а також є основою для розроблення навчальних планів, програм і конкретних навчально-методичних матеріалів для педагогів і слухачів.

Друга педагогічна умова – удосконалення методики розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління та її реалізація у процесі їх управлінської підготовки в Національному університеті оборони України. Удосконалена методика є, з одного боку, стрижнем моделі розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління, а з іншого – окремою важливою умовою розвитку управлінської культури.

Безумовно, необхідно створити такі методичні умови в університеті, які стимулюватимуть навчальну діяльність слухачів, створюватимуть сприятливі умови

для їх навчальної діяльності, забезпечуватимуть суб'єктну позицію слухачів і суб'єкт-суб'єктні взаємини між ними та викладачами.

Методика має включати різні варіанти взаємодії викладачів і слухачів як суб'єктів процесу навчання, суб'єктну поведінку слухачів у навчальному процесі, стимулювати різні види їх навчальної діяльності. Для цього методика розвитку управлінської культури майбутніх МВУ має передбачати три основних методи їх навчання майбутній управлінської діяльності.

Перший – це навчання таким принципам, які доцільно застосовувати для кращого засвоєння управлінських понять, термінів і категорій, тобто стимулювати слухачів до заучування загальновійськових управлінських принципів, правил та алгоритмів, які використовують командири (начальники) в управлінській діяльності в оперативно-тактичній ланці управління. Таке навчання доцільно використовувати на початковому етапі управлінської підготовки слухачів, коли необхідно навчити їх шаблонним управлінським діям для розв'язання типових задач і завдань управлінської діяльності в оперативно-тактичній ланці управління ЗС України. Водночас слід наголосити, що цей метод навчання – не найкращий, але його доцільно застосовувати у процесі вивчення таких нормативних навчальних дисциплін як “Історія воєнного мистецтва”, “Основи оперативного мистецтва”, “Загальна тактика”, які розкривають історичні аспекти управлінської діяльності на різних етапах розвитку військового мистецтва, тактики введення бойових дій і військових операцій. Цей метод недостатньо стимулює суб'єктну поведінку слухачів, що є основним його недоліком.

Другий – методи навчання на практичних прикладах, які доцільно використовувати для кращого запам'ятовування слухачами стереотипного теоретичного навчального матеріалу: Тут насамперед засвоюються відношення, зв'язки, взаємозв'язки та залежності, а також типові стандартні управлінські дії, які існують в управлінській діяльності в ОТЛУ та на яких ґрунтується управлінська культура майбутніх магістрів військового

управління. Такі методи навчання доцільно використовувати для вивчення навчальної дисципліни “Загальна тактика”, яка передбачає насамперед опанування слухачами стереотипного навчального матеріалу щодо управлінської діяльності в оперативно-тактичній ланці управління. Основний недолік цього методу – недостатнє стимулювання творчих навчальних дій слухачів.

Третій – методи навчання творчим способом управління підлеглими командирами (начальниками), які використовують для вдосконалення управлінських процесів, характерних для вирішення нетипових управлінських задач і завдань в ОТЛУ в Сухопутних військах ЗС України. Для цього найдоцільніше застосовувати квазіуправлінські завдання, які у процесі розвитку управлінської культури слухачів мають утворювати і стимулювати розвиток їх управлінських вмінь, навичок і здатностей у комплексі. Квазіуправлінські завдання як вид навчального завдання мають насамперед відтворювати умови майбутньої управлінської діяльності слухачів як суб’єктів управління в механізованих і танкових військах. Для цього доцільно використовувати комплексні квазіуправлінські завдання, об’єднаних на принципах міжпредметних зв’язків. Ці завдання мають бути спрямовані, насамперед, на розв’язання управлінських проблемних ситуацій, які виникають як у повсякденній управлінській діяльності, так і в екстремальних ситуаціях бойової обстановки. Їх зміст і методика розв’язання мають передбачувати актуалізацію всіх їх управлінських процесів слухачів як суб’єктів ОТЛУ. Зокрема, таких:

– урахування загальних управлінських принципів, правил та алгоритмів, характерних для управлінської діяльності у військовій сфері взагалі та специфічних управлінських принципів зокрема, правил та алгоритмів, характерних для ОТЛУ в механізованих і танкових військах;

– навчання ототожненню, аналізу, синтезу, виокремленню конкретних управлінських проблем і ситуацій, характерних для менеджерів середньої ланки управління в Сухопутних військах;

– навчання абстрагуванню, узагальненню, конкретизації, типізації

конкретної управлінської проблеми та ухваленню оптимального рішення суб’єктом ОТЛУ.

Квазіуправлінські навчальні дії, операції покликані активізувати основні психічні механізми, які забезпечують цілеспрямований розвиток управлінської культури майбутніх МВУ. Такі завдання доцільно системно використовувати на випускному курсі, а епізодично як прийом навчання – і на першому курсі.

У зв’язку з цим є доречною, на нашу думку, експериментальна перевірка методики розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління.

Третя педагогічна умова – цілеспрямований розвиток управлінської культури майбутніх магістрів військового управління, який відбувається у процесі професійної підготовки, що сприятиме ефективному виконанню їх майбутньої управлінської діяльності в оперативно-тактичній ланці управління. Управлінська культура майбутніх магістрів військового управління є цілісною, а отже, її можна оцінювати.

Складові управлінської культури майбутніх магістрів військового управління потрібно здійснювати за допомогою певних критеріїв та їх показників.

У філософських словниках поняття “*критерій*” розглядається як:

– від грец. *kriterion* – засіб для судження – ознака, завдяки якій відбувається оцінювання, визначення або класифікація явища чи процесу;

– набір якісних характеристик, які використовують для винесення судження щодо виконання, продукту виконання або як інструмент оцінювання;

– найзагальніша сутнісна ознака, на основі якої оцінюють, порівнюють реальні педагогічні явища, при цьому ступінь виявлення, якісна сформованість, визначеність критерію виражені в конкретних показниках, які характеризуються, у свою чергу, рядом ознак [5–6];

У зв’язку з цим ми уточнили критерії розвиненості управлінської культури майбутніх магістрів військового управління та конкретизували їх показники:

ціннісно-мотиваційний критерій (*показники*: досягнення успіху та уникнення

невдач; спрямованість мислення – практична та теоретична; спрямованість на психологічний клімат, справу, субординацію та на себе; інтернальність у сфері невдач і досягнень);

когнітивний (*показники*: індивідуальні стилі мислення – практичний, реалістичний, ідеалістичний, синтетичний, аналітичний; рівень управлінських знань; вирішення управлінських ситуацій);

емоційно-вольовий (*показники*: ієрархія значимості емоцій; ступінь протистояння стресу; загальний рівень саморегуляції);

менеджерський (*показники*: планування, моделювання, програмування, оцінювання результатів, гнучкість, самостійність; якості психічних пізнавальних процесів; інтернальність у професійній діяльності, а також готовність до самостійного планування і відповідальність);

праксиологічний (*показники*: функції управлінської діяльності – мотиваційна,

планувальна, організаторська, оцінки та контролю; готовність до діяльності, пов'язаної з подоланням труднощів);

контрольно-оцінювальний (*показники*: планування, моделювання, програмування, оцінювання результатів);

суб'єктний (*показники*: загальний рівень інтернальності; моделювання ідеального, типового управлінця та самооцінка себе як управлінця).

Висновок. Отже, нами з'ясовано, що єдність професійної освіти і військового виховання майбутніх магістрів військового управління має розпочинатися з визначення й постановки чітких цілей, які об'єднують всі компоненти навчально-виховного процесу і зумовлюють загальну спрямованість педагогічної системи підготовки фахівців оперативно-тактичної ланки управління щодо розвитку в них управлінської культури.

Література

1. Бабанский Ю. К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований : [текст] / Ю. К. Бабанский. — М. : Педагогика, 1982. — 151 с.
2. Романовський О.Г. Теоретичні і методичні основи підготовки інженера у вищому навчальному закладі до майбутньої управлінської діяльності : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 – “Теорія і методика професійної освіти” / Інститут психології і педагогіки професійної освіти АПН України / О.Г. Романовський. – К., 2001. – 40 с.
3. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии : [текст] / С. Л. Рубинштейн. — М. : Педагогика, 1973. — 424 с.
4. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем : [учеб. пособие] / В. В. Сериков. — М. : Логос, 1999. — 272 с.
5. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фролова]. — [4-е изд.]. — М. : Политиздат, 1981. — 445 с.
6. Философский словарь / [под ред. М. М. Розенталя]. — М. : Политиздат, 1980. — 359 с.

Torchevsky R. V., associate

THEORETICAL SUBSTANTIATION OF THE PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF THE MANAGEMENT CULTURE OF THE FUTURE MASTERS OF THE MILITARY ADMINISTRATION IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION

The article is devoted to a theoretical substantiation of pedagogical conditions of the development of the management culture of the future masters of the military administration in the system of post-graduate education. The pedagogical conditions are: development of a model of development of management of culture of the future masters of the military administration in the system of postgraduate education; improvement of the methodology of its development; specification of criteria for the evaluation of its development and concretization of their indicators. We developed a model based on the leading ideas and positions of the substantiated both. The main components of the model is purposefully-conceptual, motivational, content, subject, operational activity, diagnostic and productive components. Advanced method includes the following steps: motivational, theoretical, evaluation, synthesis and reflexive. Evaluation criteria of administrative culture development (such as value-motivational, cognitive, emotional-volitional, management, praxiological, evaluative, subjective) and their indices are defined concretely.

Key words: pedagogical conditions, development, management culture, future masters of military management, training.